

ετία του '60, έχουμε μια ολόκληρη βιβλιοθήκη, χάρις επίσης και σε επαγγελματίες ιστορικούς, μερικοί εκ των οποίων έχουν αρχίσει να αξιολογούν όχι μόνο την ιστορία των κανονιστικών ιδρυμάτων, μα τις ίδιες τις αποκλεισμένες ζωές, τις ξεχασμένες φωνές, ανατρέποντας το παράδειγμα το επικεντρωμένο στο μεγάλο θέατρο των προσωπικοτήτων και ανακτώντας "αντιιστορίες" και μικροϊστορίες.

Ωστόσο, ακόμη μια φορά, ανοίγει ένα νέο πεδίο έρευνας που ακυρώνει τις κατά το μάλλον και ήττον ενδιαφέρουσες αυτές απωθήσεις.

Πέρα από τη σχέση, που έχει διερευνηθεί ιστορικά, ανάμεσα στην ψυχιατρική και τις κοινωνικοοικονομικές ισορροπίες, ανάμεσα στα ψυχιατρικά ιδρύματα και την εξουσία την οργανωμένη μέσα στις πολιτικές επιλογές, τέλος ανάμεσα στους ψυχιάτρους και σ' αυτό που ο μακαρίτης ο Φουκώ ονόμασε "Gouvernementalite" (δεν ξέρω αν πρόκειται για ένα νεολογισμό) μπορούν ξανά να εμφανιστούν και να ερμηνευτούν, σύμφωνα με μια λογική διαφορετική από τη συνήθη, ολόκληρα συμβάντα, μερικές φορές τρομερά, που βρίσκονται πίσω μας μέσα στην ιστορία, αλλά επίσης και γύρω μας, μέσα στην καθημερινή μας ζωή.

Αυτό ισχύει για την τρομερή νύχτα ανάμεσα στο 1939 και το 1945 (που τώρα πια είναι αρκούντως ντοκουμενταρισμένη στη γερμανική γλώσσα, αλλά όχι στον ίδιο βαθμό στην ιταλική και ίσως και στη γαλλική) όταν εξολοθρεύτηκαν πάνω από 200.000 ψυχιατρικοί ασθενείς και ανάπτηροι, που δολοφονήθηκαν με "επιστημονική" (ή ψευδοεπιστημονική, αν θέλουμε) ακρίβεια στη Γερμανία και στις άλλες γειτονικές χώρες, που καταχτήθηκαν ή προσαρτήθηκαν, με την ενεργό συμμετοχή των ψυχιάτρων, αληθινών και καταλλήλων "ειδικών της δολοφονίας". Ο Michael van Cranach, γερμανός ψυχίατρος, που ακριβώς εδώ στη Γαλλία παρουσίασε αυτή τη μαύρη σελίδα της ευρωπαϊκής ψυχιατρικής, κατάγγειλλε την σιωπή γύρω από αυτά τα γεγονότα, μια πραγματική απώθηση για πολλά χρόνια. Παραθέτω από το γαλλικό κείμενο: «Peu après la fin de la deuxième guerre mondiale, Mitscherlich, qui a été observateur au proces des médecins nazis de Nuremberg a, dans son livre "Medizin ohne Menschlichkeit" (Ce qu'on pourrait traduire par "La medecine inhumaine") écrit ceci:

"Notre devoir de faire la lumière sur ce qui a été perpetré par nous, est notre charge, notre obligation"». Αυτό το κτητικό μας δεν αναφέρεται (έτσι ερμηνεύω εγώ) μόνο στους γερμανούς, στη Γερμανία, δεν μπορεί να μην αγγίξει την ψυχιατρική, τους ψυχιάτρους. Ένας εξέχων βερολινέζος γιατρός, που είναι τώρα πρόεδρος της Ärztekammer, δηλαδή του Ιατρικού Συλλόγου του Βερολίνου, παρατήρησε ότι «δέν υπήρξε καμια οργανωμένη αντίσταση των γιατρών στην εξολοθρευση των ασθενών και των αναπήρων». Θα πρόσθετα ότι υπήρξε, αντίθετα, μια δημόσια αναγνώριση από πολλούς ψυχιάτρους, που ενεπλάκησαν σ' αυτό το πρόγραμμα, ψυχιάτρους που δε δολοφόνησαν μ' ένα φυσικό τρόπο, αλλά έφτιαξαν τις λίστες των υποψηφίων για τους "θαλάμους αερίων" ή για τις ενέσεις μιορφίνης και σκοπολαμίνης. Μερικές φορές, αυτούς τους υπερασπίστηκαν συνάδελφοι που δεν ενεπλάκησαν, με επιχειρήματα αστήρικτα και απολογητικά. Έτσι ζει η ψυχιατρική συντεχνία.

Το Πρόγραμμα, όπως ίσως σας είναι γνωστό, ονομάστηκε "Aktion T 4" (από τη διεύθυνση του βερολινέζικου κτιρίου όπου είχε την έδρα της η οργάνωση του προγράμματος που ευφημιστικά ορίστηκε σαν "Euthanasie problem": Tiergartenstrasse 4). Τα κίνητρα πήγαζαν από την ανάγκη να προβλεφθεί η παροχή ενός Gnadentod, που κυριολεκτικά θα σήμαινε "χαριστικός θάνατος" (όπως gnadenstoss, χαριστική βολή) σε "ανίτιους ασθενείς" ή με "μια ζωή ανάξια να τη ζει κανείς" (Lebens unwertes Leben). Αντηχούν σ' αυτά τα λόγια απόγονοι από ένα ρατσισμό που διακρίνει τους ανθρώπους σε άξιους και ανάξιους, σε υγιείς και παράφρονες, ένα ρατσισμό που προϋπήρχε του ναζισμού και που θεμελιώνεται ακόμα και σήμερα στην ελευθερία της καταπίεσης και της καταστολής εκ μέρους αυτών που κατέχουν την εξουσία.

Η ναζιστική Vernichtung (εξολοθρευση) δεν είναι μόνο ένα μέρος του ναζιστικού τρόπου διακυβέρνησης. Με μια πιο βαθειά έρευνα φαίνεται ότι είναι ένα μέρος της ιστορίας της ψυχιατρικής.

Μια ψυχιατρική έτοιμη να καλύψει και να δικαιολογήσει τη θεσμοποιημένη βία, όπως και να καλύψει και να δικαιολογήσει τις επιμέρους πράξεις βίας απέναντι σε ανθρώπινα, ανυπεράσπιστα και αδύναμα δύντα. Η "κοινωνικο-δαρβινιστική", ας την πούμε, δικαιολογία αυτού

του πράγματος, ξεκινάει από μακρυά. Η υπόθεση της επικινδυνότητας σχηματίζεται σιγά-σιγά τον περασμένο αιώνα αναφορικά με τους "ψυχασθενείς" και κατόπιν επενδύει δλες τις παρεκκλίσεις, τους επιληπτικούς, τους αλκοολικούς, τους "εκφυλισμένους", τους νευρασθενικούς, τους ηλίθιους, όπως ανώδυνα τους καταγράφει η εθνική ιταλική δόξα, ο Leonardo Bianchi, πατέρας του νόμου για τα "Ψυχιατρεία και Φρενοβλαβείς" του 1904 (ρύθμιση του 1909). Γι' αυτούς δεν επικαλούνταν, στην Ιταλία, την ευθανασία, αλλά τη στείρωση, συνοδευομένη μ' ένα φυσικό τρόπο από πρωτοβουλίες με στόχο να εμποδίσουν δλα αυτά τα υποκείμενα να «μολύνουν το κοινωνικό σώμα, ευνοώντας την αναπαραγωγή νέων δντων έντονα ελαττωματικών και προδιατεθειμένων στην τρέλλα».

Στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '20, η συζήτηση στην ιταλική ψυχιατρική κυριαρχήθηκε από προτάσεις δυο γερμανών συγγραφέων, των Binding και Hoche, εκ των οποίων ο δεύτερος ήταν ένας φημισμένος ψυχίατρος². Οι θέσεις τους συζητούνταν γαλήνια, παρόλο που δεν αφορούσαν, παρά στον πρόλογο στην "ευθανασία" της ναζιστικής περιόδου που ακολούθησε. Ο εξέχων ψυχίατρος Enrico Morselli δημοσίευσε το 1923 ένα βιβλίο με τίτλο «Η δολοφονία από οίκτο (Ευθανασία) σε σχέση με την ιατρική, την ηθική και την Ευγονική». Αν και αποκρούει τη θέση των δυο γερμανών συγγραφέων, ο Μορσέλλι συζητά μαζί τους, επιζητώντας να ποντάρει πάνω στην πρόδοδο της επιστήμης που θα επιτρέψει μια πρόγνωση λιγότερο σοβαρή των περιστατικών που σήμερα κρίνονται ανίατα. Ένας σχολιαστής, στην ακόμα σήμερα εκδιδόμενη "Rivista sperimentale di freniatria", γράφει ως εξής: «Ο Εκκλησιαστής, ανάμεσα στις πολυάριθμες ευκαιρίες του Χρόνου, δεν παραμελεί, σε αντιπαράθεση με την τέχνη της ανάρρωσης, αυτή της δολοφονίας. Και η φόρμουλα αυτή φαίνεται ακόμα περισσότερο προσδιορισμένη σαν κανόνας για ιατρική χρήση. Είναι λοιπόν, τη δολοφονία από οίκτο που θέλει να υπαινιχθεί ο αρχαίος σοφός; "Με τον ίδιο τρόπο, ανάμεσα στους γιατρούς της Aktion 4" υπήρχαν οι "ειδικοί του θανάτου" (Spezialisten des tötens), αλλά ήδη στα βιβλία του Binding και του Hoche προβλεπόταν αυτή η "αργή και βαθιαία ασφυξία με το θανατηφόρο αέριο" που 20 χρόνια αργότερα έγινε αντικείμενο πειραματισμού σε ευρύ-

τατη κλίμακα. Είναι τρομερό να σκεφτόμαστε ότι αυτοί οι "ειδικοί" χρησιμοποιήθηκαν επίσης και για την εξολόθρευση μη ασθενών (τουλάχιστον έτσι προκύπτει) στο μοναδικό κρεματόριο-φούρνο, που ήταν σε ενέργεια στην Ιταλία, αυτό της Τεργέστης. Από το ψυχιατρικό νοσοκομείο αυτής της πόλης, πήραν πράγματι, έγκλειστους, για τους οποίους λέγεται ότι ήταν "εβραίοι και παρτιζάνοι" και τους εξόντωσαν στην περιβόητη "Risiera di san salba"».

Δεν γνωρίζουμε ακόμα, παρά τις έρευνες που έγιναν στην Τεργέστη, εάν επρόκειτο για την επέκταση στην Ιταλία του σχεδίου εξόντωσης των ασθενών ή για την ανελέητη καταστολή των ανεπιθύμητων πολιτών³.

Όπως είπαμε, η ιταλική ψυχιατρική της δεκαετίας του '20, απασχολείται, πέρα από τη συζήτηση για την ευθανασία και τη στείρωση και με την τροποποίηση του νέου νόμου "για τα ψυχιατρεία και τους φρενοβλαβείς" του 1904-1909. Το ρατσιστικό πολιτιστικό κλίμα, που αποτελούσε το προοίμιο του φασισμού, προσανατόλιζε σε μια πολεμική ενάντια στις άλλες, εξαιρετικά φιλελεύθερες πλευρές του νόμου. Αυτός προέβλεπε την "πιστοποίηση του γεγονότος", πριν από την εντολή της δικαστικής ή της κοινοτικής εξουσίας. Αυτό κριτικάρεται γιατί επιμηκύνει το χρόνο εκτέλεσης της ενέργειας· επιπλέον οι ψυχίατροι διεκδίκησαν τη δυνατότητα της αυτόνομης απόφασης για εγκλεισμό. Μόνο μια μειοψηφία κατανοεί ότι αυτή η δυνατότητα κινδύνευε να κάνει πιο δύσκολη τη σχέση με τον ασθενή.

Ρατσιστικοί τόνοι είναι όλο και περισσότερο παρόντες στη συζήτηση στους ψυχιατρικούς κύκλους. Θεμελιώνεται το 1927 (ο Μουσολίνι είχε την εξουσία εδώ και πέντε χρόνια) το "Φασιστικό Αρχείο της πολιτικής ιατρικής", έκδηλα προσανατολισμένο στην "υπεράσπιση της φυλής"⁴.

Το 1929 οργανώνεται το πρώτο εθνικό φασιστικό Συνέδριο των γιατρών των ψυχιατρείων. Από την ανάγνωση των πρακτικών, φαίνεται ότι μπορούμε να πούμε ότι όλοι είχαν αποδεχθεί το νέο καθεστώς. Το ίδιο έγινε επίσης και με τους πανεπιστημιακούς καθηγητές: μόνο καμιά δεκαριά από αυτούς (κυρίως ιστορικοί και φιλόσοφοι) δεν έδωσαν τη συγκατάθεσή τους στο φασισμό.

Η συζήτηση κυριαρχείται από δυο θεμελιακές συγκυρίες: τις τροποποιήσεις του νόμου, για τον οποίο

είπαμε και τις στρατηγικές που θα έπρεπε ν' ακολουθήθούν απέναντι στην αύξηση του αριθμού των φρενοβλαβών. Στην πραγματικότητα, για να το πούμε πιο σωστά, επρόκειτο για την αύξηση του αριθμού των νοσηλευομένων στα ψυχιατρικά νοσοκομεία. Πράγματι, μέσα σε πενήντα χρόνια (1875-1925), οι νοσηλευόμενοι αυξήθηκαν από 47,3% ανά 100.000 κατοίκους στο 150,1, τριπλασιαζόμενοι. Το στοιχείο αυτό, δπως συχνά συμβαίνει σε αυτές τις περιπτώσεις, έχει αναφερθεί κατά κόρον: ο στόχος είναι ο εντυπωσιασμός της κοινής γνώμης και των αρμοδίων, για να χορηγηθούν περισσότερα χρήματα και νέες και περισσότερο σύγχρονες δομές, ανάμεσα στις οποίες και τα "εξωτερικά ιατρεία". Ορισμένοι δείχνουν να έχουν σοβαρές και ειλικρινείς ανησυχίες για την ανάγκη της μείωσης του βάρους των ψυχιατρείων και για την αποκέντρωση της περίθαλψης. Άλλα ο αναφερθείς πιο πάνω Bianchi βρίσκει τον τρόπο να προωθήσει το ρόλο της ψυχιατρικής σαν ενός φορέα θεραπευτικού για κάθε ανωμαλία, κάθε παρέκκλιση, κάθε διαφορετικότητα.

Παραθέτω: «Η ανησυχία που έκφρασε ο Morel, ο Maudsley, ο Griesinger και πολλοί άλλοι σχετικά με την απειλή του αυξανόμενου εκφυλισμού του ανθρωπίνου είδους, μας θέτει την υποχρέωση να σκεφτούμε επιστάμενα πάνω στις μορφές του εκφυλισμού, πάνω στις αιτίες που μπορούν να τον καθορίζουν, πάνω στους νόμους εξαιτίας των οποίων αυτός επιδεινώνεται στις μέλλουσες γενιές, πάνω στην πρόληψη που οφείλουμε να προτείνουμε». Και αφού θυμήθηκε και αυτός, την αύξηση των νοσηλευομένων μέσα σε 50 χρόνια, συνεχίζει ως εξής: «Άλλα πόσοι είναι οι τρελλοί που δε νοσηλεύονται, πόσοι οι ιδιώτες, πόσοι οι ηλίθιοι, οι επιληπτικοί, οι εγκληματίες, οι αδύναμοι στο πνεύμα, οι βαρείς νευρασθενικοί, οι μορφινομανείς και οι κοκαΐνομανείς, οι επιπλαιοί ανθρώποι και οι ασήμαντοι, οι οποίοι φέρνουν το πνεύμα του κακού, που είναι αρνητισμός, μέσα στις οικογένειες και μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον; Και πόσοι είναι οι ανώμαλοι χαρακτήρες, που αντιπροσωπεύουν αρχικές μορφές του ανθρώπινου εφυλισμού;»

Δεν πρόκειται για ένα θερμότατο του περιθωρίου, αλλά για τον πιο φημισμένο και ισχυρό ψυχίατρο, τον πατέρα του νόμου για τα ψυχιατρεία, που αντιστάθηκε μέχρι το 1978, όταν αντικαταστάθηκε από τον 180!

Αυτή η κουλτούρα της καταπίεσης και της άμυνας από τις μεγάλες μάζες των φτωχών και άτυχων πολιτών, από ολόκληρες "επικίνδυνες" αντιπροσώπευσε, ωστόσο, το βαθύ κίνητρο μιας ψυχιατρικής φοβισμένης και επαρχιακής, ικανής να συνεργαστεί με το νέο καθεστώς για να χαρακτηρίσει σαν έγκλημα την παρέκκλιση. Δεν υπήρξε καμια τροποποίηση του νόμου για τα ψυχιατρεία, αλλά εισήχθη ο νέος φασιστικός κώδικας (ο κώδικας Rocco, 1930), η καταγραφή των ψυχιατρικών νοσηλευομένων στο Ποινικό Μητρώο και ισχυροποιήθηκε η σύνδεση ανάμεσα στην επικινδυνότητα και την ψυχική αρρώστια με ερμηνείες του νόμου ίδιαίτερα περιοριστικές.

Ανάμεσα στις "δόξες" της φασιστικής περιόδου, θα ήθελα να υπενθυμίσω σε όλους μας τη γέννηση του ηλεκτροσόκ. Οι Cerletti και Binī για να βρουν μια εναλλακτική λύση στο σοκ με καρδιαζόλη, που χρησιμοποιούνταν στο σφαγείο της Ρώμης για την εξουδετέρωση της αντίδρασης των γουρουνιών πριν από το σφάξιμο. Το 1938 εφάρμοσαν για πρώτη φορά δυο ηλεκτρόδια στο κεφάλι ενός άγνωστου ψυχωσικού που μεταφέρθηκε στην Κλινική από την Αστυνομία. Από τίποτα δεν προκύπτει ότι του ζήτησαν την άδεια: ήταν ένας άγριος πειραματισμός, όπως άγρια παραμένει πολύ συχνά, ακόμα μέχρι σήμερα, κατά τη γνώμη μου, η συμπεριφορά της ψυχιατρικής απέναντι στο πρόβλημα της θεραπείας.

Θέλω, τέλος, ν' ασχοληθώ, μ' ένα ανησυχητικό δεδομένο, σχετικό με τη θνησιμότητα των νοσηλευομένων στα ιταλικά ψυχιατρικά νοσοκομεία στη διάρκεια του πολέμου. Οι έγκλειστοι σ' αυτά τα νοσοκομεία στην περίοδο του πολέμου (1940-1945) ήταν ελαφρά λιγότεροι σχετικά με την προηγουμενή περίοδο (1934-1939): 525.506 έναντι 558.110.

Η θνησιμότητα πέρασε αντίθετα από το 5,88% στο 10,72%, φτάνοντας στην Campania μέχρι και το 20,37%. Σε αριθμούς έφτασε από 32.873 στούς 52.236 νεκρούς. Όλο αυτό μέσα στα πέντε χρόνια του πολέμου. Δυο ψυχίατροι, που σε μια εργασία το 1946 προσπάθησαν να ερευνήσουν τα αίτια αυτής της τραγωδίας, αναφέραν τη μεγάλη επισιτιστική κρίση που χτύπησε τη χώρα. Ωστόσο, η κρίση αυτή δεν μπορεί να εξηγήσει αυτό το γεγονός πλήρως. Για παράδειγμα, γιατί σ' ένα μη μητροπολιτικό νοσοκομείο και με όλη την ύπαιθρο γύρω

Teramo) οι θάνατοι έφτασαν στην ίδια περίοδο από 7,8% στο 27,7%; Μπορεί κανείς να μιλάει για μια παθητική ευθανασία;

Είναι ένα ερώτημα που παραμένει ανοιχτό.

Αλλά και μετά τον πόλεμο το ποσοστό των θανάτων στα ιταλικά ψυχιατρικά νοσοκομεία παρέμεινε ανησυχητικό, παρόλο που δεν ήταν στα επίπεδα του πολέμου. Ο θάνατος συνόδευε το λυκόφως του ψυχιατρικού ονείρου να κλείσει μέσα στον περίβολο του ψυχιατρείου, τον πόνο, τη διαφορετικότητα, το παραλήρημα και την αντίθεση. Σε μια προμετωπίδα στο Istituzione Negata, το θεμελιακό αυτό βιβλίο τού μετασχηματισμού της ιδρυματικής ψυχιατρικής στην Ιταλία, διαβάζουμε αυτή την επίκληση ενός παλιού εγκλείστου: "Γιατί πριν αυτοί που ήταν εδώ παρακαλούσαν να πεθάνουν. Όταν μια φορά, πέθαινε ένας εδώ, χτύπαγε η καμπάνα, τώρα δε χρησιμοποιείται πια. Όταν χτύπαγε η καμπάνα έλεγαν όλοι: ω Θεέ, μακάρι να πέθαινα εγώ, που είμαι τόσο κουρασμένος να κάνω αυτή τη ζωή εδώ μέσα! Πόσοι από αυτούς δεν πέθαναν, που μπορούσαν να είναι ζωντανοί και υγιείς. Αντίθετα επειδή ήταν απελπισμένοι γιατί δεν είχαν κανένα δρόμο διαφυγής, δεν ήθελαν πλέον να τρώνε. Τους έριχναν το φαγητό από τη μύτη με το λάστιχο, αλλά τίποτα δεν μπορούσε να γίνει, γιατί βρίσκονταν κλεισμένοι εδώ μέσα και δεν είχαν καμια ελπίδα εξόδου. Όπως ένα φυτό όταν ξεραίνεται επειδή δε βρέχει και τα φύλλα μαραίνονται, έτσι ήταν εδώ οι άνθρωποι».

Το συμπέρασμα δεν μπορεί παρά να είναι σχηματικό, αν και όχι προσωρινό. Πολύ δουλειά έρευνας πρέπει ακόμα να γίνει πάνω στην πρακτική της ασυλικής ψυχιατρικής. Ο Ernst Klee, ένας γερμανός ερευνητής, ευαγγελικός ιερέας, έγραψε: «Είναι τρομερό όχι μόνο τι και πώς έγινε, είναι τρομερό το γεγονός ότι όλοι συμμετείχαν σ' αυτό εθελοντικά». Επομένως η αντιπαράθεση ανάμεσα σ' αυτόν που κατευθύνει τη μανιασμένη και ενίστε πολυμαθή επιθετικότητά του ενάντια στους πάσχοντες και αυτόν που είναι στο πλευρό τους για να απελευθερώσει τον εαυτό του, ενώ όλοι μπορούν ν' απελευθερωθούν, δεν μπορεί παρά να συνεχιστεί. Και προσθέτουμε ότι η ιστορική ψυχιατρική χρειάζεται ακόμα πολύ για να μπορέσει να συγχωρεθεί για ό,τι έκανε.

Σημειώσεις

- 1) Εισήγηση που έγινε στην 8η Συνάντηση της Société internationale d' histoire de la psychiatrie et de la psychanalyse, με θέμα: La 2eme guerre mondiale, nuit et brouillard en psychiatrie? (Digione, 17 Νοέμβρη 1990). Δημοσιευμένη στο περιοδικό Nervure journal de psychiatrie, 2, 1991.
- 2) Είναι ακριβώς του Hoche η τρομερή δήλωση –που από κάθε άποψη προκαταλαμβάνει τη ναζιστική εξολόθρευση– σύμφωνα με την οποία «στην περίπτωση τρελών ανοϊκών, πρόκειται για άδεια ανθρώπινα υπολείμματα για τα οποία η εξόντωση δεν είναι ένα έγκλημα, δεν είναι μια βαρβαρότητα, δεν είναι ούτε καν μια ανήθικη πράξη, αλλά αντίθετα, μια χρήσιμη πράξη, που πρέπει να επιτραπεί από το Δικαστήριο, αφού ακούσει τον γιατρό».
- 3) Σύμφωνα με πληροφορίες που συλλέχθηκαν από το Instituto regionale per la storia del movimento di liberazione nel fruli - Venezia - Giulia di trieste, η μεταφορά νοσηλευομένων από το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο της Τεργέστης από μέρους των ναζιστών και των φασιστών "αφορούσε μόνο εβραίους". Μένει να γνωρίσουμε αν επρόκειτο για εβραίους ασθενείς ή για άτομα που μαζεύτηκαν στο νοσοκομείο για να προσπαθήσουν να διαφύγουν από την εξορία. (Ευχαριστώ την Gloria Nemec, του προαναφερόμενος Ινστιτούτου για τις πολύτιμες πληροφορίες).
- 4) Το "Φασιστικό Αρχείο της Πολιτικής Ιατρικής" είναι μια διμηνιαία επιθεώρηση, που έβγαινε στην Πάρομα, με τη φροντίδα ενός εξέχοντος κλινικού, του καθ. Gabba. Σε μια σημείωση της Rivista sperimentale di freniatria, 1927, εξαίρεται το "φασιστικό σφρίγος" με το οποίο προχωράει στην υπεράσπιση της φυλής: «Η υγεία του ατόμου αποκτά, πράγματι, αξία αν, πάνω απ' όλα, θεωρηθεί σε σχέση με την υγεία της φυλής».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

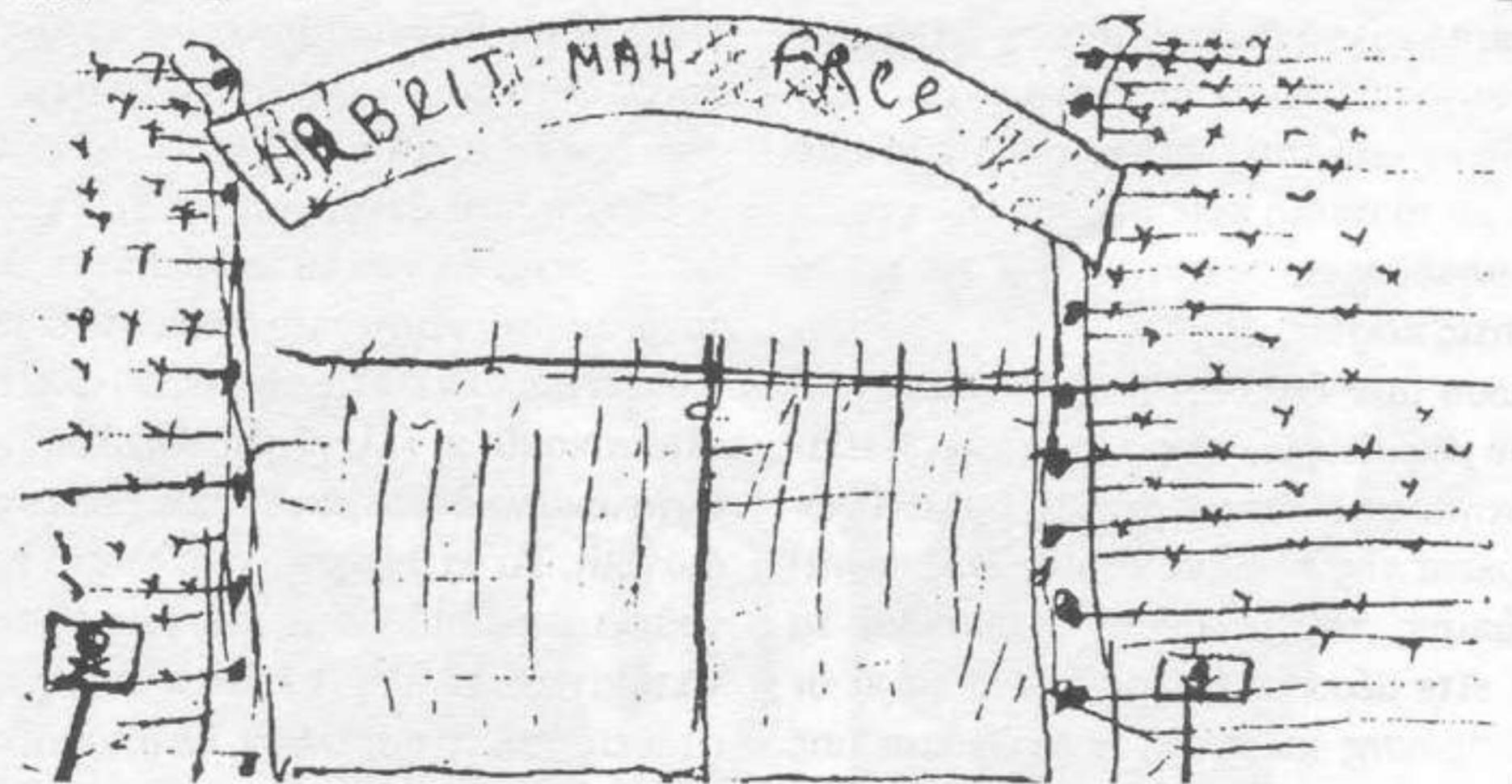
- AA VV, Aktion 4 1939-1945, Die "Euthanasie" zentrale in der tiergartenstrasse 4 ed. Henrich Berlin 1887.
- AA VV, Totgeschwiegen, 1933-1945, Zur geschichte der wittenauer heilstätten seit Karl Bonhoffer nervenklinik, Hnrich, Berlin 2 Ed. 1989.
- AA VV, San Salba, Instruttoria e processo per il lager della risiera, Aned Mondadori, 1988.
- Basaglia F. (A cura di) l' istituzione negata, Einaudi 1968.
- Bianchi L. Eugenica, Igiene mentale e profilassi delle maliattie nervose e mentali, editrice libraria Idelson, Napoli 1925.
- Bianchi L. Profilassi delle maliattie nervose e iciene della mente, Annali di Neurologia 1929.
- Binding K. Hoche A. Die freigabe der vernichtung lebens –

unertens leben. Ihr mass und ihre form, Leipzig 1922.

- Bini L. Certetti U. Experimental researches on epileptic attacks induced by the electric current, American Journal of psychiatry, 172-174, (Supp) 1938.
- Bregging P.R. Elletroshock, i guasti sul cervello, Feltrinelli 1984.
- Cranach (Von) M. Euthanasie des malades mentaux pendant la seconde guerre mondiale en allemagne, Annales Medico-Psychologique, 4, 1985.
- Frank L. R. The hostory of shock treatment, San Francisco 1978.
- Gherardi Bon S. La persecuzione antiebraica a trieste, 1928-1945, Del Bianco Udine 1972.
- Huber E. Introduzion a Aktion 4 (σελ. 9).
- Klee E. (A cura di) dokumente zur "Euthanasie", Fischer

Frankfurt am Main, 1986.

- Lafont M. L' extermination douce. La mort de 40.000 malades mentaux dans les hopitaux psychiatriques en France sous le régime de vichy (Preface de L. Bonnafé et C. David), de l' Arrepffi 1987.
- Morselli E. L' uccisione pietosa (L' euthanasia) in rapporto alla medicina, alla porale e All' eugenica, Bocca 1923.
- G.G. Recensione al volume precedente, rivista sperimentale di freniatria p.p. 445-449, 1924.
- Semelaigne R. Les grandes alienistes Francais, Paris 1984.
- Zuccarelli A. Il problema capitale dell' eugenica, giornale di psichiatria clinica e di tecnica manicomiale, 1923.
- 1o Congresso Nationale Fascista dei medici manicomiali, 1929 (Resoconto, Annali di Neurologia 1929), 1929.



Από το "Χρονικό 1941-1945" του Marcel Natjari εκδ. Etz Haim Institute, Θεσσαλονίκη 1991

Michael Von CRANACH*
Μετάφραση: Πέτρος Κεφάλας

Η ευθανασία στους ψυχασθενείς κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο στην Γερμανία

Κατ' αρχάς θα ήθελα να σας ευχαριστήσω θερμά για την πρόσκληση που μου έγινε να έρθω να πάρω τον λόγο μπροστά σας. Αυτή η πρόσκληση οφείλεται στην αλληλούποστήριξη που εδώ και κάποια χρόνια συνδέει τον τομέα της Mayenne με την περιοχή μας, της οποίας το νοσοκομείο που διευθύνω καλύπτει ψυχιατρικά όλο τον πληθυσμό που κατοικεί στα νότια της περιοχής. Στα πλαίσια αυτής της αλληλούποστήριξης αναπτύχθηκαν στενές σχέσεις φιλίας ανάμεσα στο νοσοκομείο της Mayenne και την κλινική μας. Συνεργάτες του ιδρύματος μας πήγαν στην Mayenne κι εφέτος για πρώτη φορά, ασθενείς θα περάσουν τις διακοπές τους σ' αυτό το νοσοκομείο. Όταν πέρυσι το φθινόπωρο πήγα στην Mayenne με μια ομάδα συνεργατών, εντυπωσιάστηκα από τον τρόπο που νοσηλεύουν εκεί τους ασθενείς όπως κι από το ανοικτό πνεύμα με το οποίο εφαρμόζουν την ψυχιατρική, όπως για παράδειγμα, σε αντίθεση μ' εμάς, δεν υπάρχουν κλειδιά στις πόρτες.

Μεγάλη εντύπωση μου έκανε επίσης, η εξαιρετικά θερμή υποδοχή που μας επιφυλάχτηκε καθώς κι η ειλικρίνεια κι η εντιμότητα στις επαφές μεταξύ των ανθρώπων. Κατά τη διάρκεια της παραμονής μας εκεί, συναντήσαμε κι ανθρώπους που μιλούσαν γερμανικά τα οποία είχαν μάθει είτε μέσα σε φυλακές, είτε μέσα σε στρατόπεδα συγκέντρωσης κι αυτοί οι ανθρώποι μας υποδέχτηκαν μ' ανοικτές αγκάλες. Όταν λοιπόν ο δρ. Fellion με προσκάλεσε εδώ, αποφάσισα, με την ένταση των παραπάνω εντυπώσεων, να μην αναφερθώ στην ομιλία μου σ' ένα ψυχιατρικό θέμα - με την αυστηρή έννοια του δρου - αλλά σ' ένα σκοτεινό κεφάλαιο της ιστορίας

της Γερμανικής ψυχιατρικής κι αναφέρομαι στην δολοφονία των ψυχικά ασθενών ατόμων κατά την διάρκεια του τρίτου Ράιχ.

Αυτό το θέμα, αφού συζητήθηκε στην Γερμανία λίγο μετά τη λήξη του πολέμου, κατά κάποιο τρόπο απωθήθηκε για πολλά χρόνια κι δεν έχει παρά δύο ή τρία χρόνια που άρχισε να συζητιέται πάλι.

Λίγο μετά το τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου, ο Mitscherlich που ήταν παρατηρητής στη Δίκη των γιατρών της Νυρεμβέργης, έγραψε στο βιβλίο του "Medizin ohne Menschlichkeit" (που θα μπορούσε να μεταφραστεί "η απάνθρωπη ιατρική") τα παρακάτω: Παραθέτω: "Είναι καθήκον κι υποχρέωσή μας να φωτίσουμε αυτό που διαπράχθηκε από εμάς". Αυτή η διαφώτιση δεν έγινε μέσα στη δεκαετία που ακολούθησε κι η συζήτηση που ξανάρχισε τα τελευταία χρόνια, απέχει πολύ ακόμα από το να εξηγήσει κι να κάνει κατανοητά τα γεγονότα. Αυτά που έγιναν τότε είναι εγκλήματα, κι όπως αναφέρει ο Mitscherlich " με τέτοια δίψα για αίμα, τέτοια κακία κι έλλειψη αισθημάτων κι όλα αυτά ψυχρά οργανωμένα διοικητικά ", που ξεπερνούν την ανθρώπινη διάνοια. Το να θυμήσει κανείς αυτά που έγιναν, να περιγράψει τις αντιδράσεις που μας προκαλούν σήμερα κι να κρατήσει μ' όλη τη δύναμη της καρδιάς του τις αποστάσεις από το παρελθόν, θα μπορούσε να είναι το πρώτο βήμα στο δρόμο για να τα ξεπεράσουμε, για να φωτίσουμε αυτό το παρελθόν.

Αυτές τις μέρες στην Γερμανία, γίνεται έντονη λογομαχία πάνω στο πως πρέπει να γιορταστεί η τεσσαρακοστή επέτειος από τη συνθηκολόγηση. Κατά τη γνώμη

1. Από τη δημοσίευση στο *Annales Médico-Psychologiques*, Paris, 143^e année, n° 4, Απρίλιος 198. της ομιλίας του M. von CRANACH της 25ης Μαρτίου 1985 στην ιατροψυχολογική εταιρεία. Societé Médico psychologique.